

RIMNieuws

Nummer 29 - 2de kwartaal 1994

Driemaandelijks tijdschrift - Afgiftekantoor Mechelen 1 - V.U. Frans Geys, Zoutwerf 14, 2800 Mechelen

Editoriaal

Het Regeerakkoord en de kwaliteit van de stedelijke omgeving

Een nieuwe prioriteit

Het ontwerp regeerakkoord van de Vlaamse Regering 1995 - 1999 werd onlangs in de kranten bekend gemaakt. De formateurs Dehaene en Vandenbrande hadden het al aangegeven, naast de bestrijding van de werkloosheid zou de kwaliteit van de stedelijke leefomgeving ÉÉN van de topprioriteiten worden op gewestelijk en federaal niveau. Als we bovendien de goede intenties van ons stadsbestuur onder de loupe nemen, kunnen we tevreden zijn. Op alle bestuursniveaus staat de stedelijke problematiek bovenaan de agenda.

Nochtans hebben de beleidsverantwoordelijken op dat vlak zeker niet het warm water uitgevonden. RIM en Mechelenbinnenstebuiten mogen er prat op gaan al een decennium lang tot diegenen te behoren wiens gezamenlijke roep in de woestijn - meestal onthaald op meewarig hoofdgeschud of op hoongelach - steeds luider begon te klinken. Hoewel de overheid zelf al vanaf het begin van de jaren tachtig liet verstaan dat er wat mis liep op het gebied van de ruimtelijke ordening, en ondermeer een stadsvernieuwingscampagne ondersteunde, gebeurde er heel weinig. In het vorige decennium werden huisvesting en monumentenzorg stiefmoederlijk behandeld en waren de kredieten voor stadsvernieuwing volkomen ontoereikend. Ondertussen woekerde de ruimtelijke chaos verder en was inbreiding niet veel meer dan een holle leuze op papier.

Wat de huidige politici ertoe heeft aangezet om de stadsproblematiek bovenaan de agenda te plaatsen weten we niet. Is het misschien de antipolitieke houding van een groeiende groep mensen, die hun heil zoeken in de haatcampagnes van het Vlaams Blok, en die als dusdanig een regelrechte bedreiging vormen voor de gevestigde macht? We mogen ook aannemen dat er, als gevolg van de ontwikkeling van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen en van de groene hoofdstructuur ernstig is nagedacht over de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van Vlaanderen, en dat duidelijk geworden is hoe acuut de ruimtelijke problematiek wel geworden is.

Of is het uiteindelijk dan toch duidelijk geworden dat de economische recessie en de daarbij horende werkloosheid te maken heeft met een gebrek aan geïnspireerde reconversie? Heeft men uiteindelijk oren naar enkele nieuwe economische theorieën, zoals die naar voren komen in bijvoorbeeld het betoog van de vermaarde economische historicus Herman Van der Wee. Naar aanleiding van zijn emeritaat in 1993 stelde hij de vraag waarom de Belgische overheid zich niet in blok zette

achter de renovatie van de binnensteden en dorpskernen. Hij ging er daarbij van uit dat met een minimum aan overheidssteun het particulier initiatief maximaal zou kunnen worden aangewakkerd en dat er op het vlak van de werkgelegenheid belangrijke positieve gevolgen zouden ontstaan. Andere topeconomisten pleiten overigens voor een kolossaal investeringsprogramma, bij voorkeur gericht op sectoren als sociale woningbouw, stadsvernieuwing en stedelijk openbaar vervoer. In 1990 toonde de Koning Boudewijnstichting van haar kant aan dat ook overheidsinvesteringen in de monumentenzorg op termijn financieel zouden renderen. De Vlaamse ministers De Batselier en Sauwens wezen in de vorige legislatuur reeds de te volgen weg aan.

De toestand is zorgwekkend

De nieuwe Vlaamse regering wil dus werk werken aan de kwaliteit van de stedelijke leefomgeving, van onze ruimte en ons milieu, van de huisvesting en het woonbeleid. En dat is hoognodig, want de ruimtelijke toestand van Vlaanderen is ronduit zorgwekkend. Vanaf de jaren vijftig heeft de overheid de antistedelijkheid gestimuleerd. De wet De Taeye voorzag een premiestelsel voor het bouwen van privé-woningen op het platteland, en de sociale huisvestingssector bouwde massaal buiten de stads- en dorpskernen. In de binnensteden daarentegen werden grootschalige krottenaneringen doorgevoerd, gevolgd door de inplanting van appartementsgebouwen en kantoorblokken.

Ondertussen bleef er van het platteland rond dorpen en steden weinig over. Autowegen, industrieparken en verkavelingen slokten de landschappen op, een trend die zich tot vandaag doorzet. In de Ronde van Vlaanderen van 1969 reed Eddy Merckx nog eenzaam in regen en wind langs akkers, weiden, beemden en dreven. Vandaag is diezelfde wedstrijd een modeshow van de 'streekgebonden, volkseigen' bouwkundige wansmaak, de emanatie van de Vlaamse droom. Een aaneenschakeling van pseudo-landhuizen, een smakeloze ratatouille van historicismes en tuinkabouters. Merkwaardig is dat daarvoor de werkelijk authentieke landelijke architectuur, terug te vinden in de nog overgebleven hoevegebouwen, moet verdwijnen. Eigen bouwstijl eerst? De verpauperde stedeling en de sociale huurder gaan 's zondags - liever dan in de historische stad of in de bosrestanten - wandelen door die schizofrene wijken, om met frustratie en verlangen te dromen van een ideaalbeeld dat hun is aangeprept door de media en de reclame. De zogenaamde baksteen in de maag van elke Belg. "Als de bouw goed gaat, gaat alles goed."

De binnenstad werd als woonmilieu opgegeven en opgedeeld in monofunctionele zones. De grote trek uit de steden was begonnen. Wie niet over de financiële middelen beschikte bleef als 'quantité négligable'

verweesd achter in de verpauperde wijken, die spoedig ten prooi vielen aan leegstand en verkrotting. Een nieuwe zwakke en geïsoleerde bevolkingsgroep, de migranten, ging zich in de leeggelopen wijken vestigen, waardoor autochtone en allochtone culturen in botsing kwamen. Bovenop de kansarmoede en de verwaarlozing ontstond het sociaal isolement, de geschikte voedingsbodem voor apathie en agressie. De bewoner van de stadsrand bleef winkelen, uitgaan of school lopen in de binnenstad, beschouwde de stad als consumptiegoed, en voor die klant mocht geen strobreed in de weg gelegd worden. De gemotoriseerde klant werd koning, tot vreugde van de parkinguitbaters, waardoor de stedeling zijn laatste goed, de openbare ruimte en de schaarse lucht die hem nog restte, in rook zag opgaan. Straten werden verkeersriolen, pleinen veranderden in parkeerterreinen. Dat de straat het exclusieve domein van de automobilist zou zijn, is een wijdverspreide en diepgewortelde idee-fixe geworden.

De zogenaamde terugkeer naar de stad blijft al bij al een marginaal verschijnsel. Wie met zijn kinderen in de stad wil gaan wonen wordt nog steeds argwanend aangekeken en wie verkiest zonder auto door het leven te gaan wordt als sociaal onaangepast beschouwd. De verkavelingswijken hebben dan ook een nieuw soort mens gecreëerd, de randstadbewoner, noch stedeling, noch dorpeling, noch buitenmens, afgesloten van de werkelijkheid door TV, PC en auto en beveiligd door een met coniferen afgesloten voor- en achtertuin.

Een kentering?

Toch kwam er al vanaf de jaren zeventig reactie tegen de onhoudbare toestand in de binnensteden. Actiegroepen en buurtcomités kwamen op voor hun rechten, voor een betere huisvesting, voor verkeersleefbaarheid, voor monumenten en landschappen en tegen water-, lucht- en bodemverontreiniging. Vanaf 1972 werden er pilootprojecten van stadsvernieuwing gelanceerd. 1975 werd het jaar van de monumentenzorg ("een monument staat niet alleen"). In de jaren tachtig werden de herwaarderingsgebieden en de woonnoodgebieden in het leven geroepen. Winkelstraten werden verkeersvrij gemaakt en pleinen heraangelegd. De laatste jaren stegen de budgetten voor monumentenzorg en voor huisvesting gevoelig. We kunnen niet ontkennen dat onze steden er anno 1995 er grosso modo aangenamer uitzien dan tien jaar geleden.

Dat alles neemt echter niet weg dat er tot op heden geen consistent beleid is gevoerd, dat er geen globale visie op lange termijn werd ontwikkeld door de overheid. De ruimtelijke wanordening is ondanks alle beleidsverklaringen niet gestopt en het openbaar vervoer werd verder afgebouwd. Leegstand en verkrotting zijn ondanks de prangende

woningnood niet terdege aangepakt. De armoede en de onveiligheid hebben angstwekkende vormen aangenomen. En de dominante mentaliteit blijft er één van een antistedelijk conformisme. Zelfs handel en recreatie ontwikkelen zich nu volop in grote shoppingcentra, pretparken en 'cinécities' in de stadsrand. In de architectuur triomfeert de grootste gemene deler, de schijnschaligheid, de verhulling van de brute werkelijkheid.

Hooggespannen verwachtingen

Een beleid dat werk wil maken van de kwaliteit van de stedelijke leefomgeving zal moeten getuigen van een vernieuwde ruimtelijke aanpak, die op termijn moet leiden naar een mentaliteitswijziging ten voordele van de steden. Voor de talrijke stedelijke kwalen moeten snelwerkende geneesmiddelen gevonden worden, maar een aanpak van de symptomen heeft weinig zin zonder een doortastend preventief beleid. Het specifieke van de stad in vergelijking met de rand is de aanwezigheid van collectieve diensten en voorzieningen. In die bijzondere kwaliteit schuilt een hanteerbaar wapen om de sociale uitsluiting te beperken. Pas wanneer ook meer begoede bevolkingsgroepen en gezinnen met kinderen zich opnieuw in grote getale in de centra vestigen zal er echt duurzaam werk gemaakt worden van een aangenaam stedelijk leefmilieu met de nodige garanties van ruimte, veiligheid, gezondheid en recreatiemogelijkheden. Pas dan zal er opnieuw sprake kunnen zijn van een groene gordel rond de steden als alternatief voor de huidige privatisering van de open ruimte.

Om daartoe te komen moet het wonen 'op den buiten' afgebouwd worden, ondermeer door fiscale ontmoediging, door een moratorium op de open ruimte, door een stopzetting van alle verdere verkavelingen en door de herziening van bepaalde bestemmingen op het gewestplan. Het spreekt van zelf dat zoiets gepaard moet gaan met een billijk systeem van vergoeding voor planschade. De stads- en dorpsbewoner moet zich verzekerd zien van talrijke faciliteiten, ook op het vlak van zijn privé-vervoer en de straatinrichting, en moet door een vernieuwd premiestelsel financieel aangemoedigd worden. Kansarme gezinnen moeten door een degelijke huisvestingspolitiek beschermd worden tegen sociale verdringing en moeten kunnen meegenieten van de voordelen die sterkere maatschappelijke groepen zoveel gemakkelijker kunnen afdwingen. Een globaal, geïntegreerd beleid van ruimtelijke ordening, leefmilieu, huisvesting, stadsvernieuwing, grondbeleid, monumentenzorg, verkeer, openbaar vervoer, veiligheid en tewerkstelling is een conditio sine qua non. Zoniet zal het beleid ons helaas herinneren aan de Philippische redevoeringen van Demosthenes, die de Atheners vergeleek met een vuistvechter, die zich niet weet te beschermen omdat hij steeds grijpt naar de plekken waar hij juist

getroffen is, in plaats van vooruit te kijken en zich te beschermen op de meest kwetsbare lichaamsdelen.

Bij de realisatie van de doelstellingen dient uitgegaan te worden van de specifieke eigenschappen die kwaliteit verlenen aan de oude binnensteden: de vermenging van functies, de afwisseling van stedelijke ervaringen, de smeltkroes van bevolkingsgroepen, de fijnmazigheid van de historisch gegroeide omgeving, de kleinschaligheid en het esthetische niveau van de architectuur. Het uiteindelijke doel van het streven naar een degelijke kwaliteit van de stedelijke omgeving zal overigens pas bereikt zijn als de huidige toppolitici er zelf naar snakken om met hun gezin in de traditionele dorpskom of in de oude stadskern te gaan wonen. Mogen we van die aspiratie een geloofwaardigheidstest maken?

Patrick Egels

RIM-Nieuwtjes

- In de Heihoek, rondom het domein van de Minderbroeders in de Karmelietenstraat heerst er opschudding. De paters zouden van plan zijn om op de plaats van hun binnentuin 70 appartementen en daarbij horende ondergrondse autobergplaatsen te realiseren. De verontruste buurtbewoners hebben met een petitie een eerste actie op het getouw gezet. RIM volgt deze zaak op de voet.
- Het laatste waterstraatje tussen de Onze-Lieve-Vrouwstraat en de Fonteinbrug, dat toegang geeft tot een prachtige interbellumwoning aan de Dijle, is weer zichtbaar gemaakt voor de voorbijganger. Dit lovenswaardige initiatief is genomen door de eigenares van het linteriewinkeltje 'Profiterolles', links daarvan. De opsmuk van de gevel toont aan hoe de middenstand de zorg voor het erfgoed geslaagd kan combineren met commerciële aantrekkingskracht. De behouden afzonderlijke toegang naar de woonvertrekken versterkt de esthetische kwaliteit van dit winkelpand.
- De bewoners van de Berentrodedreef te Bonheiden verzetten zich krachtdadig tegen de dreigende bouw van een appartementsgebouw in die straat. De omgeving is een beschermd dorpsgezicht en de weg werd er pas heraangelegd in functie van het landschappelijk karakter. Via persberichten, bezwaarschriften en andere acties tracht men druk uit te oefenen op de overheid en wilmen de publieke opinie wakker schudden.

- We berichtten U reeds in een vorige nieuwsbrief dat het Imeldaziekenhuis het huis “Braquenié” verkocht heeft aan Notaris Schotsmans. Dit is een zeer gunstige evolutie wetende dat een deklassering van dit belangrijke pand in de lucht hing. De huizen G. De Stassartstraat 18-20-22, naast de tapijtweverij, zijn nog van het Imeldaziekenhuis en staan momenteel leeg.
Uit navraag bij de eigenaar bleek dat de mogelijkheid zou kunnen bestaan om de woningen individueel te kopen. RIM juicht deze mogelijkheid nu reeds toe.
Voor inlichtingen dient U zich schriftelijk te melden bij vzw Imeldaziekenhuis, directeur de heer Prims.

Interbellum-monumenten   beschermd

RIM medewerker Patrick Egels stelde in januari 1993 een uitvoerige verantwoordingsnota op. Deze nota, met de vraag tot bescherming werd op 02/02/93 naar Vlaams Minister voor Monumenten, de heer Johan Sauwens.

De normale procedure werd doorlopen zodat de minister onlangs de definitieve beschermingsbesluiten kon ondertekenen. Dankzij dit RIM-initiatief en de medewerking van de verschillende instanties krijgt Mechelen er de volgende monumenten bij:

- huizenrij Koolstraat 72-100: stadsgezicht. Deze huizen werden ontworpen door Jos Chabot
- hoekhuis Koolstraat 102 - Auwegemvaart en huis Auwegemvaart 83: beschermd als monument. Deze huizen werden ontworpen door Gaston Eysselinck
- huis "Lens", Schuttersvest 7: beschermd als monument. Ontworpen door Huib Hoste in 1935.

Op initiatief van RIM werden nog verschillende beschermingsaanvragen gelanceerd. Hopelijk krijgen zij vlug hetzelfde resultaat. Wij houden U zeker op de hoogte.

Guy Bertrand

OPEN

MONUMENTENDAG

**Burgerlijke gebouwen
te Mechelen**

10 september 1995

Volgende gebouwen staan op het programma:

- Vleeshal Huidevettersstraat
- Verkoopzaal notarissen Huidevettersstraat
- O.L.V. ziekenhuis Keizerstraat
- Gerechtshof Keizerstraat
- Stadhuis Grote Markt
- Schepenhuis IJzerenleên
- Stedelijk Zwembad Rode Kruisplein
- Stedelijke Begraafplaats
- Brusselpoort

De bemande RIM-stand zal opgesteld worden in het stedelijk zwembadcomplex aan het Rode Kruisplein.

Hier zullen RIM-leden uitleg geven over dit gebouwencomplex

Tot dan!

Guy Bertrand

Bouwen langs de Dijle

Wie zich de laatste tijd de moeite wil getroosten even langs de Dijle te gaan wandelen kan er niet naast kijken. Wonen langs de waterkant oefent een grote aantrekkingskracht uit. Is het de rust van de rivier? Of geraakt men in de ban van de bijzondere stadsgezichten die men vanop de oevers voor ogen krijgt? Een éénduidig antwoord verzinnen is niet gemakkelijk, maar er groeit in elk geval een nieuwe mentaliteit. Aan de achterzijde van de Dobbelhuizen en van de Lange Schipstraat ontdekken we nieuwe tuinen en dakterrassen, tuinpaviljoentjes en zelfs aanlegsteigers. Vooral bij woningen waarvan de achterzijde naar het zuiden is georiënteerd merken we op hoe het de band met het water opnieuw wordt aangehaald.

Helaas dringen er zich tegelijkertijd nieuwe agressieve woonvormen op. Ook allerlei speculanten en immobielgroepen hebben de weg naar het water gevonden. Veel te grootschalige woonentiteiten rijzen als paddestoelen uit de grond. Het Hof van Villers heeft destijds de spits afgebeten, maar nu lijkt het hek pas goed van de dam. Aan de Zoutwerf en aan de Kattenberg duiken draken van appartementsgebouwen op, de ene op de plaats van de vroegere Lamot-parking, de andere ten koste van een gepletwalste volkswijk. Aan de Kattenberg biedt nog slechts de behoeder van het hondenparadijs buigzaam weerstand. Een levendige stad vraagt om afwisseling, om vermenging van functies en van bevolkingsgroepen. Baksteentjes en dakkapellen kunnen de ombeschaamde brutaliteit niet verhullen.

Het lijkt er sterk op dat nu ook de achterzijde van de Lange Schipstraat bedreigd wordt. Achter het vroegere tegelbedrijf Van Der Auwera wordt een al even katastrofaal gedrocht opgetrokken. En vorig jaar nog heeft RIM naar aanleiding van een openbaarmaking scherp gereageerd tegen een project dat op til stond een eindje verder in de straat (nrs. 68 t.e.m. 78). De NV SUBCO-INVEST wou daar in 5 bouwlagen een gebouw van 17 appartementen en 2 woningen laten optrekken op de plaats van 6 bestaande woningen. De aanvraag werd toen afgewezen en de investeerder werd verzocht nieuwe, meer aangepaste plans in te dienen. Dat is ondertussen gebeurd en het resultaat daarvan is werkelijk bedroevend. De firma vraagt thans niet minder dan 27 appartementen met liefst 25 ondergrondse en 2 bovengrondse autobergplaatsen, eveneens in een gebouw van 5 bouwlagen. Dit volume wordt ook aan de Dijle voorzien, en daar wordt zoiets pas werkelijk onaanvaardbaar. De poppenkastarchitectuur komt ons weer bekend voor: erkers, dakkapellen en 'stijlvolle' materialen moeten de brutaliteit doen verteren. Van enige esthetische inspiratie is er geen sprake.

Het stadsbestuur heeft een tijdje geleden plannen bekendgemaakt om een Dijlepad aan te leggen langsheen de Kruidtuin, een voetgangersverbinding tussen Zandpoortvest en Bruul. Dit initiatief is uiteraard zonder meer toe te juichen. Maar als men het ingeslagen pad in de toekomst verder wil blijven bewandelen is een strenger stedenbouwkundig beleid toch vereist. Hoogbouw langs het water moet dan resoluut verboden worden. In het voorjaar van 1994 heeft het VKW (Verbond Kristelijke Werkgevers) met de resultaten van de Dijlepadwedstrijd de richting aangegeven die moet gevolgd worden. Studenten van verschillende architectuurscholen hebben toen op creatieve wijze vorm gegeven aan de verschillende mogelijkheden die de Dijle voor Mechelen biedt. Er werd gekozen voor een stad op mensenmaat, met de nodige afwisseling en zin voor hoog kwalitatieve vormgeving.

RIM moedigt het huidige stadsbestuur aan om een moedig en rechtlijnig beleid terzake te ontwikkelen en hoopt dat het nu voorgestelde project aan de Lange Schipstraat geen kans krijgt. Het gaat niet zozeer om de belachelijke verhullende vormgeving die de Dijleboorden bedreigen. Het gevaar zit vooral in het precedent dat hier kan geschapen worden. Nu steeds meer mensen opnieuw belangstelling tonen in stedelijk wonen dient de kwaliteit daarvan tot elke prijs gevrijwaard te worden.

Patrick Egels

Zomerwandelingen

Mechelenbinnenstebuiten

POORTENTOERS

De jongste jaren heeft Mechelenbinnenstebuiten tijdens het zomerprogramma haar themawandelingen voor groepen voorgesteld. Deze benadering gaf de mogelijkheid dieper in te gaan op enkele boeiende aspecten van deze stad. Toch groeide bij velen opnieuw de vraag naar buurtwandelingen. De verschillende thema's worden dan samengebracht in ÈÈn stedelijk verhaal, wat meteen de kans vergroot om meer over actuele ontwikkelingen te praten.

Net als in 1992 wandelen we opnieuw in de richting van de oude stadspoorten, die op de Brusselpoort na allemaal verdwenen zijn. We delen binnenstad op in vijf stukken van ongeveer dezelfde omvang en we onderzoeken telkens de typische kenmerken van die stadsbuurten.

Naar de Brusselpoort

2 augustus, 19u en 6 augustus, 14u.

Start: IJzerenleen.

De 'Nieuwe Brusselpoort' of 'Overste Poort' is het enige overblijfsel van de Mechelse stadsomwalling. Vandaag staat ze geïsoleerd in de verkeerschaos en helaas blijft het robuuste interieur aan het oog onttrokken. Om er naartoe te gaan moeten we door het oudste deel van de stad. Rondom de Korenmarkt, een fraai heraangelegd plein, omringd met prachtige burgershuizen, ontwikkelde zich het embryonale Mechelen, dat hoog en droog verheven lag boven de moerassige benedenstad.

De wijken rond het plein zijn oude volksbuurten, in het begin gegroeid uit de haven aan de Dijle, waar grote handelshuizen nog getuigen van de vroegere welvaart. Maar de volkswijken zijn verwaarloosd en de inwoners vergeten. Bovendien drukt de leegstaande brouwerij Lamot een verstikkende stempel op de omgeving. Een evenwichtige stadsvernieuwing, gericht op de diversiteit van dit stadsdeel en de bewoners ervan, dringt zich op.

Naar de Hanswijkpoort

9 augustus, 19u en 13 augustus, 14u.

Start: IJzerenleen.

Op weg naar de Hanswijkpoort of de Leuvense Poort, vinden we een stadsbuurt die vooral in de 19e eeuw is gevormd. We bespreken de aanleg van de eerste spoorlijn op het vasteland, tussen Brussel en Mechelen, en de industriële revolutie, die de stad zo ingrijpend heeft getransformeerd. Een elitaire stationswijk, het 'Arsenaal', metaal-, meubel- en textiel fabrieken, nieuwe arbeidersbuurten net buiten de toenmalige stad, een prestigieus stadspark.

Het karakter van de stationswijk is tijdens de decennia na de tweede wereldoorlog echter zwaar aangetast. Grootschalige flatgebouwen verknoeiden de stedenbouwkundige en architecturale harmonie. Straten en pleinen, aangelegd om een behaaglijke verbinding met de binnenstad te realiseren, werden al snel herleid tot verkeersriolen. Recente pogingen tot heraanleg tonen aan hoe moeilijk deze toestand nog omgebogen kan worden.

Naar de Nekkerspoelpoort

16 augustus, 19u en 20 augustus, 14u.

Start: IJzerenleen.

Nekkerspoel, dat nu bekend is om zijn als monument beschermd stationsgebouw, was tot in de 16e eeuw een grote textielwijk buiten de muren, verstoken van de luxe en de bescherming van de stad. Net binnen de muren bevond zich immers een wijk van hoven en paleizen, gegroepeerd in de schaduw van de macht, dichtbij de beroemde Margaretha's van Mechelen. We vinden ook nu nog de sporen van die weelde terug, al moeten we vaak onze fantasie gebruiken om voorbij de verkrotting te kijken.

We wandelen door het centrum rond de Grote Markt, door de winkelstraten en langs de mooiste monumenten, op weg naar Nekkerspoel. We vragen ons af hoe handel, toerisme en wonen op een aangename manier kunnen gecombineerd worden, en welke rol de monumentenzorg kan spelen voor de leefbaarheid van de stad.

Naar de Koepoort

23 augustus, 19u en 27 augustus, 14u.

Start: IJzerenleen.

Via de Koeistraat (nu Frederik de Merodestraat) en de Koepoort ging men destijds naar Lier. Die namen verwezen naar de veehandel, nu nog in herinnering gebracht door benamingen als Veemarkt, Biest,

Paardenstraat en Varkensstraat. Daarnaast was de buurt echter ook een religieus machtscentrum.

Op onze wandeling ontdekken we talrijke gebouwen die van die godsdienstige functie getuigenis afleggen: kerken, kloosters, refugies, het Groot Seminarie, het Aartsbisschoppelijk Paleis. De wereldlijke macht, die vaak in verband stond met de prestigieuze Grote Raad, vinden we terug in heel wat rijkelijke herenhuizen. Buiten de muren hebben we aandacht voor de Afleidingsdijle, de gevangenis en het spijtige verhaal van de afgebroken Baron-Michelkazerne.

Naar de Sint-Katelijnepoort

30 augustus, 19u en 3 september, 14u.

Start: IJzerenleen.

De Sint-Katelijnepoort toonde de weg naar Antwerpen. Ook hier was er tot in de 16e eeuw een grote bevolkingsgroep buiten de muren gevestigd: de Begijnen. Na de godsdienstoorlogen vestigden deze vrijgevochten vrouwen zich in de binnenstad. We gaan op zoek naar de ruimtelijke en architecturale kwaliteiten van het Groot Begijnhof, en we stellen een aantal vragen over restauratiewijzes en over het gevaar van sociale verdringing.

Aan de andere kant van de Sint-Katelijnestraat, na decennia van verwaarlozing bezig aan een flinke heropleving, ligt de wijk Klein Begijnhof - Heembeemd. In de jaren zeventig startte daar ÈÈn van de eerste projecten van sociale stadsvernieuwing in ons land. We gaan kijken naar de resultaten daarvan en we zoeken naar de mogelijkheden van hedendaagse woningarchitectuur in een historisch waardevolle omgeving.

Alle stadstoers starten op zondag om 14u en op woensdag om 19u op de IJzerenleen (tussen de leuning) en duren ongeveer 3 uur (pauze inbegrepen). De aankomst is telkens voorzien in het centrum.

Deelnemen aan een stadstoer kost 150 fr., maar RIM-leden betalen slechts 100 fr. en kinderen, jonger dan 12 jaar, kunnen gratis mee.

Reserveren is nodig: 015/41.27.08. of 015.41.42.52.

VZW Schepenhuis Ontstaan en doelstellingen

Het Mechelse Schepenhuis heeft als stadseigendom een lange en rijke geschiedenis achter de rug. Bij de verhuis in 1991 van het stadsarchief naar een meer aangepaste lokatie leek hieraan voorlopig een einde te zullen komen. Een nieuwe en aangepaste bestemming moest gezocht worden voor dit merkwaardige gebouw.

Een bezoek in 1991 van een afvaardiging van het schepencollege aan het cultureel centrum Elzenveld, door het OCMW Antwerpen ingericht in de oude gebouwen van het St-Elisabethgasthuis, gaf de eerste impuls. In deze periode werd gedacht aan de inrichting tot representatieve ontvangst- en vergaderruimte voor eigen gebruik en verhuring waarbij het schepenhuis zou geïntegreerd worden in het cultureel centrum Antoon Spinoy. Een andere bestemming was de zetel van de administratie van de Mechelse Musea, met een permanente tentoonstelling uit de schenkingen Wijnants en Blickx. Voor de realisatie van beide bestemmingen werd aan sponsoring gedacht.

De collegebeslissing van 15/10/91 is een belangrijke stapsteen naar het uiteindelijke project. Het museum De Zalm werd gesloten. Tegelijk werd beslist het Schepenhuis in te richten als museum met een selectie van kunst uit eigen en OCMW-bezit, eventueel aan te vullen met schilderijen van de kerkfabriek van St. Rombouts. De collectie van het museum De Zalm moest hier ten dele opnieuw worden opgesteld. Ook de administratie van de dienst musea werd in deze gedachtengang naar het Schepenhuis overgebracht. Bovendien werden de zalen van het gelijkvloers bestemd voor ontvangsten en culturele manifestaties.

Om het geheel te realiseren werd een werkgroep opgericht die de opdracht kreeg zich te buigen over de selectie der ten toon te stellen voorwerpen.

Na enkele vergaderingen werd begin 1992 door enkele buitenstaanders de idee naar voren gebracht een afzonderlijke vzw op te richten. Deze vzw zou de stad ontlasten van een lang en moeilijk dossier en moest tevens, door de mogelijkheid op een soepele manier sponsors voor het project te interesseren, de financiële druk van de restauratie voor de stad opvangen. Dit opzet viel van bij de start in goede aarde bij de Koning Boudewijn Stichting die onmiddellijk met raad en logistieke steun bijspromg om het geheel in goede banen te leiden. Na lange en soms moeizame onderhandelingen werden statuten opgesteld die voor alle betrokken partijen aanvaardbaar waren zodat uiteindelijk op 23/12/92 de vzw bij notariële akte boven de doopvont kon worden gehouden. In deze periode was het opzet van een aanvankelijk louter stedelijke vzw geëvolueerd naar een privaat initiatief.

Kerngedachte bij de oprichting was in de eerste plaats een vzw te hebben met een strikt privaat karakter. Het gebouw zal daarbij door de stad in erfpacht gegeven worden aan de vzw voor een periode van 27 jaar. De stichtende leden hebben geen enkele politieke binding met het stadsbestuur. Aangezien het gebouw en een deel van de collectie stadseigendom blijft, werden vier vertegenwoordigers van de stad Mechelen als toezichhoudende overheid binnen de beheerraad opgenomen. Een vertegenwoordiger van het OCMW moet zorgen voor de binding met een belangrijk deel van de latere museumcollectie.

De doelstellingen van de vzw zijn tweëerlei.

In de eerste plaats is er de restauratie van het gebouw. Het Schepenhuis werd gedurende de jaren dikwijls aangepast, verbouwd en gerestaureerd, soms op een hardhandige wijze. Ondanks deze ingrepen zijn de middeleeuwse gevels en ruimten gerespecteerd en nog een groot aantal authentieke elementen aanwezig, de meeste duidelijk zichtbaar, andere verdoken achter vervuiling. Materiaalkeuze bij een aantal werken blijkt thans funest zodat het gebouw, ondanks zijn goede maar enigszins vervuilde aanblik, toch op een aantal punten sterk aan verval onderhevig is. De restauratie wil in de eerste plaats de huidige toestand consolideren, enkele verkeerde ingrepen wegwerken en de nadruk leggen op nog aanwezige elementen van decoratieve afwerking, zowel op de gevels als in het inwendige. Belangrijk zijn hierbij de twee grote muurschilderingen die zich op de verdieping bevinden. Deze werden, dankzij de steun van de Koning Boudewijn stichting, reeds geconsolideerd en zullen in een latere fase zodanig gerestaureerd worden dat hun leesbaarheid verhoogt. De neogotische inslag die sterk doorheen het gebouw aanwezig is zal behouden blijven.

In de tweede plaats is er de functie. Uiteindelijk werd geopteerd voor een museum van oude Mechelse kunst van de 14e tot begin 17e eeuw. Belangrijke onderdelen hiervan zijn de besloten hofjes, een verzameling van een zeldzame omvang en kwaliteit, de Mechelse beeldjes, het albast, koper en brons en een merkwaardige reeks schilderijen gekend als de Legende van St Victor. Tevens zal het gelijkvloers grotendeels als ontvangstruimte worden opgevat waarin allerlei activiteiten kunnen ontwikkeld worden gaande van receptieruimten voor Mechelse bedrijven, locatie voor concerten tot langer lopende tijdelijke tentoonstellingen. De voorwerpen bevinden zich nu ten dele in het museum Busleyden, ten dele in de collectie van het OCMW en de Gasthuiszusters. Het is de bedoeling deze verzamelingen samen te brengen om in dit belangrijke monument de glorieperiode van Mechelen als een visitekaartje van de stad aan de bezoeker aan te bieden.

Voor de financiering wordt in de eerste plaats beroep gedaan op de bestaande premiereregelingen: restauratiepremie voor het gebouw, subsidie voor museum inrichting. Uiteraard dekken deze tegemoetkomingen niet alle kosten en zal verder worden uitgekeken naar mogelijke sponsors om het geheel tot een goed einde te brengen. Bij deze doen we dan ook een oproep naar mogelijke belangstellenden uit het bedrijfsleven. De grote historische waarde van het gebouw samen met de uitzonderlijke belang van de collectie, waaraan door zijn ligging op een scharnierpunt van de stad Mechelen een buitengewone uitstraling zal gegeven worden, kunnen een positieve bijdrage betekenen in het cultureel imago van onze toekomstige sponsors. Substantiële steun mochten we hierbij reeds ondervinden vanwege de Koning Boudewijn stichting die bij een vorige campagne Bouwkundig Erfgoed gezorgd heeft voor de financiering van de consolidatie van de muurschilderingen en die ook bereid is gevonden in te staan voor de verdere fondswerving.

Tot slot wens ik mijn dank uit te spreken aan alle medewerkers, leden van de groep. Het gezamenlijk geloof in de goede afloop van de onderneming is een van de drijvende krachten in het hele opzet. Ik ben er dan ook van overtuigd dat we weldra dit belangrijke historische monument opnieuw aan de Mechelse bevolking zullen kunnen aanbieden, verrijkt met een collectie waarvan het belang en de kunsthistorische waarde ver de landsgrenzen zal overschrijden.

Francis Brenders
Voorzitter

De onderzoeksreiniging die onlangs werd beëindigd bracht goed nieuws. De restauratiekost die begroot werd op 45 MF kan teruggebracht worden op 25 MF. De definitieve restauratie zal echter pas aanvangen nadat de minister zijn toelagen definitief toekent en nadat de wegenwerken rond het monument beëindigd zijn (heraanleg Steenweg, Schoenmarkt, Vleeshouwersstraat)

Guy Bertrand

Recensies Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen, deel 13n2 : Kanton Mechelen

Brepols-Turnhout, 406 pp.

In de reeks 'Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen' werd op 7 juni jl. deel 13n2 voorgesteld, gewijd aan het kanton Mechelen. De Mechelse

binnenstad was reeds in 1984 in kaart gebracht. Mechelen extra-muros, de randgemeenten en Willebroek, Tisselt en Heindonk komen nu aan bod. Het werk van het team van coördinator Suzanne Van Aerschot-Van Haeverbeeck, bestaande uit Hilde Kennes, Greet Plomteux en Rita Steyaert heeft voortreffelijk werk verricht. Het deel 13n2 staat op net hetzelfde hoge peil als deel 9n over de binnenstad.

Deze inventaris weerspiegelt de diversiteit in de stadsrand: residentiële wijken met vaak fraaie villabouw, 19de eeuwse of vroeg 20ste eeuwse woonlobben, kastelen en sociale huisvesting, eklektisme en modernisme, industriegebieden en groene longen,... Zelfs hier en daar nog authentieke hoeves in een alsmaar meer dichtslibbend land. Dit alles legt getuigenis af van de groei van de ruimte rondom ons.

De inventaris bespreekt niet alleen individuele panden of sites, ook de gemeenschappelijke kenmerken en een beknopte historiek van het behandelde gebied komen aan bod.

Het werk -waartoe ook RIM zijn steentje heeft bijgedragen- is andermaal rijk geïllustreerd en zal net zoals de andere delen in de reeks een standaardwerk worden. De Inventaris van het cultuurbezit in België vormt overigens in principe de basis voor het beschermingsbeleid.

Frans Geys

Inhoudstafel RIM-Nieuws 29

Editoriaal.....	2
Het Regeerakkoord.....	3
RIM-Nieuwtjes.....	7
Interbellum-monumenten beschermd.....	9
OPEN MONUMENTENDAG.....	10
Bouwen langs de Dijle.....	12
Zomerwandelingen Mechelenbinnenstebuiten.....	14
VZW Schepenhuis.....	17
Recensies.....	20

Doelstellingen RIM

RIM (Restauratie Integratie Mechelen) is een vereniging die bekommerd is om de toestand van het Mechels roerend en onroerend cultureel erfgoed.

Omdat zij vindt dat dit erfgoed niet altijd juist gewaardeerd wordt, moet er iets gedaan worden om de situatie te verbeteren.

RIM zal vooral aandacht hebben voor het architecturale en stedenbouwkundige patrimonium in groot Mechelen zonder daarom ander cultureel erfgoed uit te sluiten.

RIM wil sensibiliseren om waardevolle oude panden in stand te houden, te restaureren en te integreren. Integreren betekent ervoor zorgen dat een oud gebouw weer nuttig gebruikt wordt, weer meespeelt in de omgeving en zichzelf zo beschermt tegen verwaarlozing.

RIM wil niet gaan werken naast bestaande organisaties en initiatieven: het wil veeleer een gespreksforum worden, een uitwisselingsplatform bieden. Dit is absoluut nodig wil er een geloofwaardige en gecoördineerde aanpak komen.

RIM wil zowel het grote publiek sensibiliseren als de eigenaars van waardevolle gebouwen en de overheid. Concreet wil zij het grote publiek benaderen met een regelmatig verschijnende nieuwsbrief. Er worden contacten gezocht met eigenaars, overheid en geïnteresseerde organisaties.